

INKLYUZIV TA'LIMDA DIFFERENSIAL YONDASHUVNING NAZARIY ASOSLARI VA UNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI

Sh.X G'ofurov, O'zDJTSU

p.f.b.f.d (PhD) dotsent v.b

Matyoqubova Laylo Bahram qizi

O'zDJTSU magistranti

Annotatsiya: inklyuziv ta'lim jarayonida differensial yondashuvning mazmuni, ahamiyati va uni samarali qo'llash mexanizmlari yoritilgan. Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi — turli imkoniyatga ega bolalarning yagona ta'lim muhitida teng sharoitlarda ta'lim olishini ta'minlash bo'lib, bunda o'quvchilarning individual ehtiyojlari, rivojlanish sur'atlari va qobiliyatlaridan kelib chiqib ta'lim jarayonini moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda differensial yondashuvning didaktik tamoyillari, pedagogik usullari va amaliy qo'llanish yo'llari tahlil qilingan. Shuningdek, inklyuziv sinflarda o'qituvchilar tomonidan o'quv materiallarini soddalashtirish, vizual va multimodal metodlardan foydalanish, yakka tartibda va kichik guruhlarda ishlash kabi metodlar o'quvchilarning faolligini oshirishdagi roli ochib berilgan. Mazkur ishda maxsus ehtiyojga ega o'quvchilar uchun pedagogik moslashtirishlar, baholashning differensial shakllari hamda ta'lim jarayoniga psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimi haqida ham ma'lumot berilgan. Tadqiqot natijalari differensial yondashuv inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishda asosiy vositalardan biri ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, differensial yondashuv, individual rivojlanish, maxsus ehtiyoj, pedagogik moslashtirish, ta'lim jarayoni, didaktik tamoyillar, moslashtirilgan baholash, o'quv materiallari, psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash, diversifikatsiya, integratsiya, ta'lim samaradorligi.

Kirish: Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadlaridan biri — har bir bolaning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda sifatli ta'lim olishiga sharoit yaratishdir. Inklyuziv ta'limning keng joriy etilish sharoitida o'qitish jarayonini standart yondashuv asosida tashkil etish samarali natija bermaydi.

1. Inklyuziv ta'limda differensial yondashuvning nazariy asoslari Differensial yondashuv — bu o'quvchilarning psixologik, jismoniy, kognitiv, nutqiy va ijtimoiy rivojlanish darajasidan kelib chiqib, ularga moslashtirilgan ta'lim shakllarini qo'llashdir.

2. Differensial yondashuvning inklyuziv ta'limdagi roli

Differensial yondashuv asosida topshiriqlar murakkablik darajasi bo'yicha tabaqalashtiriladi, vizualva audial metodlar uyg'unlashtiriladi, maxsus texnik vositalar qo'llaniladi.

3. Differensial yondashuvning metodik mexanizmlari

Individuallashtirilgan ta'lim rejasi, tabaqalashtirilgan topshiriqlar, multimodal o'qitish inklyuziv

jarayon samaradorligini ta'minlaydi.

4. Samaradorlik omillari ta'lim muhiti, pedagog malakasi, psixologik xizmat, ota-ona hamkorligi va muntazam monitoring. Yakuniy tahlillar shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'lim jarayonida differensial yondashuvni to'g'ri tashkil etish nafaqat maxsus ehtiyojga ega o'quvchilar, balki barcha o'quvchilar rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Differensial yondashuv o'quvchilarning individual imkoniyatlari, qiziqishlari, bilish darajalari va o'zlashtirish sur'atlarini hisobga olgan holda ta'limni moslashtirishga imkon beradi. Bu esa har bir o'quvchining o'z potentsialini to'liq namoyon etishi, o'qishga bo'lgan motivatsiyasining ortishi hamda ta'lim jarayonida ishtirokini kengaytirishga zamin yaratadi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilar tomonidan o'quv materiallarini soddalashtirish, vizual ko'rgazmali vositalardan foydalanish, mustaqil va guruhli ishlarni to'g'ri tashkil etish, baholash mezonlarini moslashtirish inklyuziv ta'lim samaradorligini sezilarli ravishda oshiradi. Shu bilan birga, differensial yondashuvni joriy etish o'qituvchidan puxta metodik tayyorgarlik, psixologik sezgirlik va moslashuvchan pedagogik yondashuvni talab qiladi. Umuman olganda, differensial yondashuv inklyuziv ta'limning ajralmas va eng samarali mexanizmlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. U ta'lim jarayonida tenglikni ta'minlaydi, o'quvchilar o'rtasidagi farqlarni inobatga olgan holda ta'lim sifatini yaxshilaydi hamda har bir bolaning jamiyatda o'z o'rnini topishi uchun zarur bo'lgan ta'limiy sharoitlarni yaratadi. Shuning uchun ham ushbu yondashuvni barcha ta'lim muassasalarida keng joriy etish va pedagoglarning malakasini oshirish inklyuziv ta'lim rivojlanishining muhim omili desak, mubolag'a bo'lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxo'jayeva N. Pedagogik texnologiyalar.
2. Xolmuminov M. Inklyuziv ta'lim metodikasi.
3. UNESCO. Inclusive Education Guidelines.
4. Ainscow M. Developing Inclusive Education Systems.
5. Booth T., Ainscow M. Index for Inclusion.